

UN NOU ȘI VALOROS OBIECTIV MUZEISTIC IEȘEAN : „CASA DOSOFTEI”

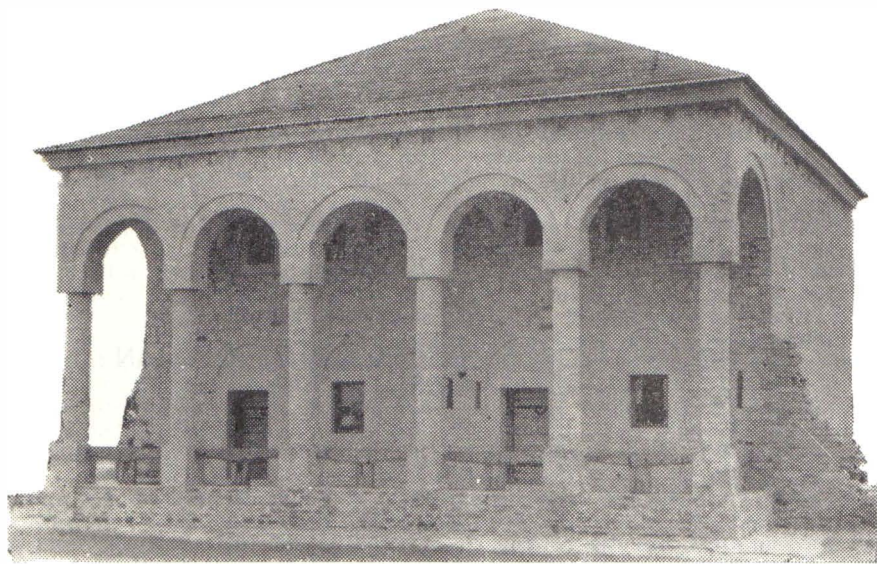
D. VACARIU

Stingheră, coboritoare din străvechile ziduri medievale ce constituiau cîndva un întreg ansamblu arhitectonic anexat Curții Domnești și Bisericii Sf. Nicolae din centrul bătrînei cetăți a Iașilor, Casa Dosoftei adăpostește astăzi „voroava” înțeleaptă a „scripturilor române”. Stilul construcției, de o excepțională frumusețe, îmbinînd într-un tot unitar coloane, scări, pereți și bolți cu ecouri ale altor vremuri, poartă peste veacuri mărturia vestiților constructori moldavi de altădată.

Menirea ei inițială pare a fi fost legată tot de slove, de file albe de hirtie pe care meșteri tipografi așezau cu mare osîrdie litere, che-nare și miniaturi, toate „dupre” voia luminatului cărturar Dosoftei, mitropolit al Moldovei în „Vremea Ducăi-Vodă”, a lui Petriceicu-Vodă, a lui Dumitrașco-Cantacuzino-Vodă, a lui Antonie-Vodă și a lui Constantin Cantemir-Vodă...

Purtător demn al torței aprinse de strălucitul său înaintaș în ale arhipăstoriei Moldovei și „cărții românești de învățătură”, Mitropolitul Varlaam, Dosoftei va relua activitatea acestuia atît în domeniul așezării lăcașurilor de închinăciune și cultură, cît mai ales în cel al organizării tiparului.

După apariția la Uniew, în Polonia, în 1673, a valorosului monument al literaturii noastre vechi, „Psaltirea în versuri”, Dosoftei încearcă toate posibilitățile în vederea reluării la Iași a activității tipografice părăsite de Varlaam. Noua tiparniță adusă în urma intervențiilor din anul 1679 pe lângă patriarhul Ioachim al Rusiei, prin mijlocirea cărturarului moldovean Nicolae Milescu, a fost instalată, după cum spune tradiția, în această casă. Aici au văzut lumina tiparului mai multe cărți deosebit de valoroase în procesul formării limbii și literaturii noastre.

Casa Dosoftei din Iași.

Dar „cumplitele vremi” de mai apoi, cum avea să le definească cu mare amărăciune cronicarul Ion Neculce, au făcut ca glasul de lemn și plumb al tiparniței să amuțească pentru multă vreme, iar cărțile purtătoare ale blindului și dulcelui grai moldovenesc să fie prădate, aruncate, arse și risipite peste mări și țări. Totuși multe dintre ele s-au păstrat și o dată cu ele au păstrat și amintirea acelor vremi de cumpană și năpastă.

Cuvine-se dară ca această casă care poartă între zidurile ei și pe pietrele din jurul ei urmele pașilor lui Dosoftei, Milescu, Cantemir, Costin, Neculce, Iacob Putneanu, Veniamin Costachi, Alecsandri, Kogălniceanu, Creangă, Eminescu, Sadoveanu. Labiș și atîția alți mari cîntăreți ai slavei, frumuseții și durerii acestui pămînt să se deschidă în fața drumeților din toate colțurile țării și lumii întregi pentru a le arăta, măcar simbolic uneori, filele cărților noastre vechi îngălbenite de lunga petrecere a veacurilor.

Cu deschiderea acestui prim obiectiv — secția de literatură română veche — din cadrul Muzeului de literatură a Moldovei, se împlinește un vechi deziderat al moldovenilor, de a avea în centrul cultural al Iașilor un muzeu cu asemenea profil în care să se păstreze memoria tuturor scriitorilor noștri reprezentativi pentru toate vremurile.

Astfel „Casa Dosoftei” adăpostește comorile literaturii noastre vechi începînd cu primele manifestări atestate pe teritoriul Moldovei și pînă la 1830.

Știut este însă faptul că fenomenul literar românesc nu a fost specific numai uneia sau alteia dintre provinciile locuite de români, ci ori în ce ținut a apărut el s-a generalizat căpătînd specificul național. Cărțile în limba slavonă și mai tirziu cele în limba română (manuscrise și tipărituri) au căpătat o largă răspîndire în toate ținuturile românești. De aceea exponatele din „Casa Dosoftei” reflectă dezvoltarea literaturii noastre nu numai pe teritoriul Moldovei (deși preponderență au operele scriitorilor din Moldova) ci din toate provinciile locuite de români.

Își dau întîlnire aici manuscrise și tipărituri ilustrative pentru toate epocile și provinciile.

Vechea artă caligrafică și miniaturistică, atît de strălucit reprezentată de un Gavriil Uric, Nicodim, Palade, Teodor Mărișescul, Anastastie Crimca și alții care au creat devărate capodopere în acest sens în minăstiri ca : Neamț, Humor, Putna, Bistrița, Dragomirna, încununînd epocile domniilor lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare cu opere caligrafice și miniaturistice de o excepțională valoare („Evangheliarul” copiat și împodobit de Gavriil Uric în 1429, aflător astăzi la Biblioteca Bodleiană din Oxford, „Evangheliarul de la Humor”, copiat și împodobit de ieromonahul Nicodim, în 1473, aflător astăzi la Mănăstirea Putna ș.a.) nu este prezentă deocamdată în muzeu decît prin cîteva facsimile și fragmente de manuscrise din perioada respectivă. Accentul principal este pus pe manuscrise și tipărituri care reprezintă praguri în dezvoltarea limbii și literaturii noastre din secolele XVI—XVII—XVIII. Dintre acestea menționăm : Cel mai vechi manuscris românesc datat. Este vorba de „Apostolul” scris de popa Bratu din Brașov în anul 1559—1560, o carte de 474 de pagini, cu text în limbile slavonă și română, un imens material inedit ; „Psaltire” slavonă tipărită de Coresi sau Lorinț, în perioada 1577—1580, probabil la Brașov, se pare singurul exemplar existent în țară ; „Evanghelia cu învățătură” sau „Cazania”, tipărită de Coresi în anul 1580, la Brașov ; „Carte românească de învățătură” sau „Cazania” lui Varlaam prima tipăritură în limba română pe teritoriul Moldovei și un renumit monument de limbă veche românească, Iași, 1643 ; „Seapte taine a besearicii”, o altă tipăritură a lui Varlaam, apărută la Iași în anul 1644 ; „Pravila lui Vasile Lupu”, tradusă și tipărită de cărturarul Eustatie Logofătul la Iași, în 1646 ; „Noul testament de la Bălgrad”, tipărit de Simeon Ștefan la 1648 ; „Îndreptarea legii”. apărută la Tîrgoviște în anul 1652, tipăritură care are la bază „Pravila lui Vasile Lupu” ; „Psaltirea în versuri” și „Acatistul Preces-tei”, primele tipărituri ale Mitropolitului Dosoftei, apărute la Uniew, în 1673 ; tot din tipăriturile acestui luminat cărturar se vor expune : „Dumnezăiasca liturghie”, prima tipăritură după reorganizarea tiparului la Iași, probabil cu elementele vechii tiparnițe din timpul lui Varlaam,

„Psaltire de-năles...” 1680, „Molitvenic de-năles”, 1681, „Octoih sau osmoglasnic”, 1683, „Viața și petrecerea svinților”, în patru tomuri, 1682—1686.

Din cărțile apărute în perioada mitropolitului Dosoftei în celelalte provincii românești și care au jucat un rol deosebit în cultura noastră sînt expuse : „Sfînta și dumnezeiasca evanghelie”, apărută la București, în 1682, exemplar dăruit de mitropolitul Teodosie al Țării Românești mitropolitului Moldovei, Dosoftei. Pe două file ale cărții se poate citi o însemnare a mitropolitului Dosoftei cu semnătura sa, din anul 1682 ; „Biblia de la București”, tipărită de frații Radu și Șerban Greceanu, în 1688. Acest exemplar a fost dăruit de Constantin Brîncoveanu, domnul Țării Românești, renumitului istoric din acea perioadă, stolnicul Constantin Cantacuzino, după cum reiese dintr-o însemnare a acestuia din urmă din anul 1694 pe o filă a cărții.

Din secolul al XVIII-lea sînt expuse numeroase tipărituri și manuscrise aparținînd cărțurilor : Iacob Putneanu, Vartolomeu Măzăreanu, Iacob Stamati, Mihail Strilbițchi ș.a. Un loc aparte este rezervat tipăriturilor de la începutul secolului al XIX-lea, atît de călduros susținute de mitropolitul Veniamin Costachi. De asemenea mai sînt expuse cărți didactice, manuscrise de cărți populare, cărți științifice etc.

Camera de la etajul „Casei Dosoftei” este destinată istoriografiei din Moldova. Aici sînt expuse cronici, letopisețe, cronografe, documente și manuscrise aparținînd marilor noștri cronicari și umaniști : Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ion Neculce precum și continuatorilor acestora : Nicolae Costin, Al. Amiras, En. Kogălniceanu și alții.

Rețin în mod deosebit atenția vizitatorilor : cea mai veche copie a cronicii lui Grigore Ureche, din anul 1665, cu însemnări de la Miron Costin, Lupu Bogdan și alți cărțurari ; documente originale scrise și semnate de Miron Costin, Grigore Ureche, documente din perioada lui Duca-Vodă, Antioh și Constantin Cantemir, manuscrise de la Nicolae Costin, Al. Amiras etc. Un exponat iarăși de mare valoare este un „Cronograf” scris pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, care a aparținut marelui nostru poet M. Eminescu, apoi lui T. Maiorescu, Rădulescu-Pogoneanu, G. T. Kirileanu, iar acum face parte din zestrea muzeului.

În orice caz, colectivul acestui muzeu se va strădui să adune mereu noi materiale valoroase care să grăiască prin slove, miniaturi, peceti și stampe despre cultura acestui neam de-a lungul veacurilor tuturor celor care vor trece pragul noului obiectiv muzeistic ieșean.